

UMĚLÁ INTELIGENCE A SOUDNÍ PŘEZKUM

RICHARD POMAHÁČ

Abstract: Artificial Intelligence and Judicial Review

The legal sector is being affected by artificial intelligence around the world. Should we be more concerned about further developments, or can we look forward to a better functioning of the judiciary? This article seeks to find an answer, with a particular focus on administrative justice. Courts and administrative tribunals in Europe are not yet fully using automated decision-making applications. However, they are increasingly experimenting with supporting and collaborative applications of artificial intelligence. The effectiveness of artificial intelligence in judicial review is not in the hands of computer experts, but of judges. Automated predictive analytics tools can be used to express an administrative authority's chance of a predictable judicial review. This is only relevant if there is no inherent tension between administrative authorities and courts regarding the use of artificial intelligence.

Keywords: artificial intelligence; algorithmic processing; large language models; administrative justice; judicial review

Klíčová slova: umělá inteligence; algoritnické zpracování; rozsáhlé jazykové modely; správní soudnictví; soudní přezkum

DOI: 10.14712/23366478.2026.9

ÚVOD

Ve svém výročním zamyšlení z roku 2023¹ předseda Nejvyššího soudu USA John Roberts tváří v tvář vzrůstajícímu vlně experimentů s umělou inteligencí v systému federálních soudů předpověděl, že lidští soudci tu ještě nějakou dobu budou („*human judges will be around for a while*“). Ale se stejnou jistotou předpověděl že soudní řízení bude stále významnější měrou umělou inteligencí ovlivňováno. Tyto změny se budou týkat nejen toho, jak soudci vykonávají svou práci, ale také toho, jak sami chápou funkci umělé inteligence v případech, o nichž rozhodují.

Soudce Nejvyššího správního soudu Ivo Pospíšil svou pozici v rozpravě na semináři „Etické otázky související s používáním umělé inteligence v soudnictví“

¹ 2023 Year-End Report on the Federal Judiciary [online]. [cit. 2025-06-16]. Dostupné na: <https://www.supremecourt.gov/publicinfo/year-end/2023year-endreport.pdf>.

v listopadu 2024 vyjádřil zřetelně: „*Nenechejme si vzít to, že právo a právní argumentace je intelektuální výzva pro lidi, ne pro stroje, a nenechejme si vzít deliberaci, vzrušení z vlastního rozhodnutí, a nakonec i odpovědnost.*“²

Lidská argumentace je kreativní, počítačová argumentace se zatím spíše jen tak tváří. V tom je zkušenost stejná. Zkušenosti s využitím počítačů se však liší. Soudce Roberts píše, že profesori práva s úžasem i úzkostí zjišťují, že umělá inteligence dokáže získat známky „béčka“ z obtížných předmětů, a dokonce i složit advokátní zkoušku, což mnozí soudci nebo jejich asistenti dokážou využít. I u nás by mnohé zkoušky složily trénované jazykové modely podobně úspěšně jako motivovaní lidští adepti.³ Na českou soudní praxi to však prozatím velký vliv nemá.⁴ Právnícká industrie je však umělou inteligencí zasažena v celém světě a chová se přizpůsobivě. Máme se dalšího vývoje spíše obávat, anebo se můžeme těšit na lepší fungování justice? Tento příspěvek se snaží najít odpověď se zvláštním zřetelem ke správnímu soudnictví.

1. SOUDNÍ PŘEZKUM V DOBĚ EXPERIMENTOVÁNÍ

Jazykové modely spojené s umělými neuronovými sítěmi dosáhly za poslední desetiletí značného pokroku i rozšíření. Dnes se proto počítače můžeme zeptat na všechno a málokdy se v rámci komunikace o právu setkáme s vyhybavou odpovědí, že dotaz přesahuje dostupné možnosti, i když ne vždy dostaneme užitečnou odpověď a občas čteme nesmysly.

Komunikace s generativními modely naznačuje, že se názory na experimentování v právu a soudnictví mění. Tak například *Google* v české verzi říká, že experimentální postupy se ve správním soudnictví běžně nevyskytují, a pokud se objeví, jde spíše o testování nových technologií nebo aplikací nové legislativy, nikoli o zásadní změnu principů správního soudnictví. Podle *ChatGPT* lze využívání umělé inteligence ve správním soudnictví považovat za experimentální přístup, který vyvolává řadu právních, etických a technických otázek. *Perplexity* tvrdí, že AI má potenciál výrazně zefektivnit správní soudnictví, avšak její využití je ve fázi, která vyžaduje další výzkum, testování a právní úpravy.

Nástroje pro právní výzkum založené na automatizovaném zpracování přirozeného jazyka mají své limity. Technickým rizikem jsou halucinace, kdy jsou prezentovány

² Nejvyšší soud uspořádal kulatý stůl na téma umělé inteligence. *Aequitas* [online]. 2024, roč. 8, č. 4, s. 6. [cit. 2025-06-16]. Dostupné na: https://www.nsoud.cz/fileadmin/user_upload/AEQUITAS/2024/04-aequitas.pdf.

³ KOVÁŘ, D. – NEČAS, J. Jak si poradí jazykové modely AI s českým právem? Složí advokátní zkoušky? In: *Havel & Partners* [online]. 28. 3. 2024 [cit. 2025-06-16]. Dostupné na: https://www.havelpartners.blog/jak-si-poradi-jazykove-modely-ai-s-ceskym-pravem-slozi-advokatni-zkousky?utm_source=chatgpt.com.

⁴ Snad i proto může Ondřej Hlaváč říci: „*Debaty o tom, zda by soudcem neměla být umělá inteligence, jsou za mě bezpředmětné. Vy nechcete, aby soudce nebyl zaujatý – vy chcete, aby byl zaujatý ne vůči jedné nebo druhé straně, ale aby na základě svých emocí, což je něco zatím nereplikovatelného, se dokázal rozhodnout v případě morálně a eticky správně*“ (Studujete práva? Za 10 let nebudete právníci, ale konzultanti, říká zakladatel startupu. In: *FocusOn.cz* [online]. 20. 5. 2025 [cit. 2025-06-16]. Dostupné na: https://www.focuson.cz/studujete-prava-za-10-let-nebudete-pravnici-ale-konzultanti-rika-zakladatel-startupu/?utm_source=chatgpt.com).

nepravdivé nebo zavádějící informace. V úvahu je třeba vzít i nedostatek transparentnosti pro výzkum a interpretační zkreslení. Snažil jsem se prozkoumat přiznané zdroje, které vedly k zobecňujícímu závěru o tom, že využití AI ve správním soudnictví je experimentem. Zjistil jsem, že běžně dostupné chatboty a vyhledávače jsou limitovány nedostatkem zdrojů pojednávajících o specifice správního soudnictví a zpracovávají informace o všeobecných perspektivách justičního systému, popřípadě o problémech správy soudnictví. Skutečnost experimentování je dokládána studii metodologické povahy.⁵ A není bez zajímavosti, že vyhledávače často odkazují na editorial Jakuba Handrlíka a na jeho slova o potřebě vytvořit transparentní a efektivní rámec pro experimentování s informačními technologiemi a následně pro jejich povolování, registraci a dohled. Hovoří-li se v tomto kontextu o nedávných tendencích, je načrtávána budoucnost správního práva.⁶

Vstřícnost k podmíněným pokusům o virtualizaci a automatizaci při přezkumu nebo při substituci správních rozhodnutí je v odborné literatuře patrná, ale vyvolává i určité rozpaky. Jak píše například Paul Daly, abstraktně se nevýhody používání umělé inteligence mohou zdát tak závažné, že varují před používáním pokročilých technologií ve správním soudnictví. Není však rozumné umělou inteligenci paušálně odmítat. Protože vhodnost využití AI lze posoudit pouze v konkrétních podmínkách, je nutné pečlivě sledovat právě tyto podmínky.⁷ Daly argumentuje, že využití umělé inteligence má trvale povahu pokusů. Neumíme odhadnout další vývoj, protože disruptivní technologie nejsou neutrální. Od využití AI se odvíjejí aktivity, které by jinak nebyly možné a které se již ve fázi experimentování mění ve stávající rutiny. Jsou za těchto okolností regulovány experimenty nebo jejich výsledky? Australský právní akademik Simon Chesterman v této souvislosti napsal, že tragédie spočívá v tom, že ti, kteří mají největší vliv na regulaci umělé inteligence, o ni mají nejmenší zájem, zatímco ti, kteří mají největší zájem, mají vliv jen nepatrný.⁸ A můžeme se experimentování vzdát? Americký počítačový vědec Steven Adler připomíná, že je těžké zajistit, aby systémy AI spolehlivě něco chtěly a zůstaly užitečné. Zatím víme jen to, že umělá inteligence se někdy chová způsobem, který by byl velmi znepokojivý, kdyby tyto systémy byly schopnější, než jsou dnes.⁹

⁵ Zejména GROOTE LAAR, H. A. M. – VAN DEN BOS, K. Conducting experiments and surveys in the field of administrative justice: on the importance of fair procedures in governance. In: VAN BOOM, W. H. – DESMET, P. – MASCINI, P. (eds.). *Empirical Legal Research in Action*. Cheltenham: Edward Elgar, 2018, s. 23–56.

⁶ HANDRLICA, J. Introductory Note to “Regulatory Sandboxes, Automatization of Administrative Decision-Making and the Future of Administrative Law”. *Acta Universitatis Carolinae Iuridica*. 2024, Vol. LXX, č. 2, s. 9.

⁷ DALY, P. Artificial Intelligence and Administrative Tribunals. In: YEE-FUI N. G. – GROVES, M. (eds.). *Automation in Governance* [online]. London: Bloomsbury Publishing, 2025 [online] [v tisku]. [cit. 2025-06-16]. Dostupné na: <https://ssrn.com/abstract=5041097>.

⁸ CHESTERMAN, S. The Tragedy of AI Governance. In: KASIRZADEH, A. – NYHOLM, S. – ZERILLI, J. (eds.). *Contemporary Debates in the Ethics of Artificial Intelligence* [online]. Hoboken: Wiley-Blackwell, 2025 [online] [v tisku] [cit. 2025-06-16]. Dostupné na: <https://ssrn.com/abstract=4600065>.

⁹ ADLER, S. Would ChatGPT risk your life to avoid getting shut down? In: *Steven Adler's Substack* [online]. 11. 6. 2025 [cit. 2025-06-16]. Dostupné na: <https://stevenadler.substack.com/p/chatgpt-would-risk-your-life-to-avoid>.

V 90. letech minulého století napsal Fredric Lederer,¹⁰ že soudy se stávají závislémi na počítačích, protože jsou zahlceny informacemi, a technologie představuje prakticky jedinou naději na nastolení řádu v informačním chaosu. Přitom poznamenal, že s právníckou profesí se pojí mnoho stereotypů. Mezi nimi je nepochybně obraz opatrné a tradiční profese. Jen málo lidí má rádo změny jen kvůli změnám. Právnícké profesi by se jen stěžilo dalo vyčítat, kdyby se jako celek nevrhla po hlavě do technologického průkopnictví.

Zdá se, že v posledních letech se právnícká profese s experimentováním smiřuje. Jak napsal americký soudce Scott Schlegel: „Podle mého skromného názoru je příkaz, který výslovně zakazuje používání generativní umělé inteligence nebo vyžaduje zveřejnění informací o jejím použití, zbytečný, duplicitní a může vést k nezamýšleným důsledkům. A říkám to jako soudce ve státě Louisiana, který na toto téma často hovoří [...] Přílišná regulace v této oblasti by mohla neúmyslně potlačit inovace a odradit právníckou profesi od využívání prospěšných technologií. Je zásadní, aby si právníci zachovali schopnost úsudku o tom, jak nejlépe začlenit nástroje generativní umělé inteligence, a to v souladu s naším stávajícím etickým rámcem. Tento přístup podporuje vyváženou integraci technologií, podporuje inovace a zároveň dodržuje základní hodnoty naší profese.“¹¹ A dále: „[...] važte důsledky, když právníci delegují vypracování právního argumentu na nástroje, jako je ChatGPT. Zatímco výstup se může pochlubit gramatickou dokonalostí a logickou soudržností, umělá inteligence často formuje strukturu, důraz a tok uvažování na úkor analýzy konkrétního případu. Naproti tomu nástroje, jako je Apple Intelligence, fungují jako inteligentní asistenti, kteří se zaměřují na zdokonalování obsahu vytvářeného lidmi. Zvyšují přesnost, tón a srozumitelnost, aniž by diktovaly podstatu argumentu [...] Vzhledem k tomu, že právní industrie prochází integrací umělé inteligence, je prvořadý promyšlený výběr nástrojů. Cílem není vyhnout se nástrojům umělé inteligence, ale kriticky zhodnotit, jak by mohly ovlivnit kvalitu právního uvažování a psaní.“¹²

2. OHLÉDNUTÍ DO NEDÁVNÉ MINULOSTI

Umělá inteligence se objevuje v zorném poli právníků od 50. let minulého století. Technologické možnosti této inteligence byly v té době nesrovnatelné se současnými, avšak budoucí vývoj vždy vyvolával řadu otázek.

Počítačový vědec Christopher Strachey napsal v roce 1954 proslulou větu: „Elektronické počítače samy o sobě nejsou schopny dělat vůbec nic [...] Zdá-li se, že počítač myslí, nejedná se o nic jiného než o poměrně složité triky. Někdy však tyto triky mohou vést

¹⁰ LEDERER, F. I. Technology Comes to the Courtroom, and... *Emory Law Journal*. 1994, Vol. 43, s. 1095–1096.

¹¹ SCHLEGEL, S. A Call for Education Over Regulation: An Open Letter. In: *Scott Schlegel blog* [online]. 28. 11. 2023 [cit. 2025-06-16]. Dostupné na: <https://judgeschlegel.com/blog/a-call-for-education-over-regulation-an-open-letter>.

¹² SCHLEGEL, S. Mind Over Machine: Preserving Human Judgment in Legal Writing. In: *Scott Schlegel blog* [online]. 13. 1. 2025 [cit. 2025-06-16]. Dostupné na: <https://judgeschlegel.com/blog/mind-over-machine-preserving-human-judgment-in-legal-writing>.

k zcela neočekávaným a zajímavým výsledkům. “¹³ Strachey dobře věděl, že elektronické stroje jsou nenahraditelné především pro vědecké a technické výpočty i pro některé řídicí systémy, neváhal však napsat, že rozvoj těchto „neschopných“ strojů povede k tomu, že zvláště administrativní pracovníci přijdou brzy o zaměstnání. Ostatně inspirovan Alanem Turingem napsal Strachey program, který se nedochoval v původní podobě, ale byl později rekonstruován, a který tehdejšími elektronickým počítačům umožňoval generovat rozdychtěné milostné dopisy v angličtině.¹⁴ Tuto okřídlenou historku z dějin umělé inteligence zde připomínám hlavně proto, abychom nezapomínali, že učit stroje automaticky psát bylo lehčí, než učit je automaticky rozhodovat.

Učit stroje psát právní dokumenty bylo v 50. letech minulého století na rozdíl od současnosti velmi pracné, takže výpočetní technika dostala za úkol právo statisticky analyzovat, z čehož začal těžit kvantitativní empirický výzkum. Fred Kort se tehdy tímto způsobem snažil zjistit, v jakých případech soudci zakládají svá rozhodnutí na základě výkladu zákona, zatímco jindy se prosadí jiné faktory. Studie měla za cíl prokázat, že v oblasti soudního přezkumu je možné identifikovat okolnosti, které ovlivnily rozhodnutí, odvodit číselné hodnoty těchto prvků pomocí vzorce a poté správně předpovědět rozhodnutí dalších případů.¹⁵ Výzkum byl do jisté míry veden snahou zbavit právníky nutnosti složité argumentovat v odvolacích případech. Výsledky nebyly tak skvělé, jak se očekávalo. Kort to vysvětlil tak, že složité případy se prozatím nezdají být přizpůsobitelné kvantitativní interpretaci. První kroky k rozvoji automatizované prediktivní analýzy soudního rozhodování však učiněny byly.

Ve stejné době rozšířil pozdější nositel Nobelovy ceny za ekonomii Herbert Alexander Simon své úvahy o omezené racionalitě lidského rozhodování. Simon tvrdil, že lidé ani v interakci se stroji neodstraní nejistotu, pootevřel však určitou perspektivu ve třech směrech. Zaprvé, počítače postupně nahradí lidi při řešení špatně strukturovaných problémů. Zadruhé, počítače se budou pokoušet řešit i problémy takového rozsahu a obtížnosti, které lidé nejsou schopni vyřešit. A zatřetí, s pomocí heuristických programů může člověk poznat sám sebe. Počítačová revoluce tak donutí člověka zamyslet se nad svou rolí ve světě, kde jeho intelektuální síla a rychlost jsou překonány inteligencí strojů. Pochybným zůstává, zda lidé možnost lépe poznat vlastní mysl a vůli využijí. Obrazně vyjádřeno jde o to, zda si lidé stačí uvědomit, kam cestují, než nasednou do vesmírné lodi.¹⁶

V Československu se rozvinula diskuse o kybernetických strojích v tehdy charakteristickém kontextu tzv. vědeckého řízení společnosti. S odstupem doby bývá připomínána zejména přehledná práce Viktora Knappa,¹⁷ která byla napsána v době, kdy prakticky

¹³ STRACHEY, D. The “Thinking” Machine. In: *Encounter* [online]. October 1954, s. 25 a 27 [cit. 2025-06-16]. Dostupné na: <https://www.unz.com/print/Encounter-1954oct-00025>.

¹⁴ Srov. FANCHER, P. The Love Letter Generator That Foretold ChatGPT. In: *JSTOR Daily* [online]. 26. 6. 2024 [cit. 2025-06-16]. Dostupné na: <https://daily.jstor.org/the-love-letter-generator-that-foretold-chatgpt>.

¹⁵ KORT, F. Predicting Supreme Court Decisions Mathematically: A Quantitative Analysis of the “Right to Counsel” Cases. *The American Political Science Review*. 1957, Vol. 51, No. 1, s. 1–12.

¹⁶ SIMON, H. A. – NEWELL, A. Heuristic Problem Solving: The Next Advance in Operations Research. *Operations Research*. 1958, Vol. 6, No. 1, s. 8–10.

¹⁷ KNAPP, V. *O možnosti použití kybernetických metod v právu*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1963.

žádné vážné experimentování v této oblasti u nás neprobíhalo. Kniha poměrně obsírně pojednává o možnosti použití strojů v soudním řízení a rozlišuje přitom jednoduché a složité případy. Při aplikaci práva na složité skutkové podstaty je pozornost věnována zejména důkaznímu řízení a přípravě rozhodnutí. Nezůstává opomenuta ani problematika informačního systému sloužícího správě soudních agend a soudní statistice.

Nový pohled na právní a správní automatizaci přinesl v polovině 60. let minulého století Niklas Luhmann v práci opírající se o tvrzení, že právo není racionální v tom smyslu, že by ho bylo možné reprezentovat jako aplikaci logického systému, a tedy v principu přenést do systémů automatického zpracování dat.¹⁸ Toto pojetí je odlišné od Knappova, jehož snaha položit základy vědě o informačních právních systémech využívající exaktních metod byla k logickým systémům velmi vstřícná.¹⁹ Podle Luhmanna ani racionalita řešení právních problémů nespočívá v logické správnosti, ale spíše vyplývá ze skutečnosti, že právní argumentace plní funkci absorbování nejistoty. Jedním dechem však Luhmann na citovaném místě poznamenává, že na Carnegieho technologickém institutu v Pittsburghu už vznikly počítačové programy pro vážně definované problémy, které mají napodobit a možná i překonat lidský výkon. Dodává, že koneckonců neexistují žádné racionální důvody pro upřednostňování lidského výkonu před výkonem stroje. A pokaždé, když lidé formulují své důvody přesně, zároveň pokládají základ pro formulaci nových ekvivalentních strojových programů. Luhmann si ovšem uvědomil, že takto zpochybňuje svou výchozí tezi. Pomohl si odkazem na dvě německy napsané statě Viktora Knappa, který prý nastínil možnost automatického vyhledávání práva v myšlenkovém schématu dialektického materialismu, kde vyniká rozdíl mezi ontologickou a konkrétní logikou.

O shrnutí výsledků snah o automatizovanou predikci rozhodování v právu se v roce 1964 pokusil Julius Stone. Uvědomil si, že zpětná vazba proměňuje minulé skutečné chování v předstíranou současnou spravedlnost. Je to berlička, která odstraňuje konečnou lidskou odpovědnost, nicméně soudci mohou být méně náchylní ke kolísání, než by byli pod tlakem intenzivního vědomí osobní volby. Rozhodování by se tak proměnilo v bezstarostné kombinace symbolů uložených v počítači. Naštěstí je ještě čas, píše Stone, aby se znovu přezkoumalo, co je opravdu nezbytné. Lze věřit, že právnícký tradicionalismus bude vnímavější k novým technologiím, pokud má být zachována životaschopnost komplexních právních řádů a jejich institucí.²⁰ Tradiční řešení vyjádřil V. Knapp, k jehož odkazu se zde naposledy vracím: „*Názor o tom, že počítač nahradí člověka, ač se často tváří velmi optimisticky, je vlastně ve své podstatě názorem pesimistickým, neboť podceňuje mohutnost lidského myšlení.*“²¹ Je na tom lidstvo opravdu tak dobře, že nepotřebuje soudce-roboty?

¹⁸ LUHMANN, N. *Recht und Automation in der öffentlichen Verwaltung: Eine verwaltungswissenschaftliche Untersuchung*. 2. Aufl. Berlin: Duncker & Humblot, 1997, s. 59–60.

¹⁹ František Cvrček to vyjádřil těmito slovy: „*Knapp věřil v sílu racionálního myšlení, exaktních metod a v empirické výzkumy v oblasti práva až do konce svého života.*“ Srov. CVRČEK, F. V. Knapp a 50 let právní informatiky v ČR. *Právník*. 2013, roč. 152, č. 12, s. 1220.

²⁰ STONE, J. Man and Machine in the Search for Justice. *Stanford Law Review*. 1964, Vol. 16, No. 3, s. 559–560.

²¹ KNAPP, V. *Teorie práva*. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 227.

Herbert A. Simon se ve svém díle *The Sciences of the Artificial* vyjadřoval k termínu umělá inteligence poněkud odtažitě, protože šlo o označení používané konkurenčními vědci z Massachusetts Institute of Technology. Explicitně vysvětlil, že výzkumníci z Carnegie Mellon University, k nimž patřil, preferují fráze jako „komplexní zpracování informací“ a „simulace kognitivních procesů“. Tím ale může vzniknout nedorozumění, protože „simulovat“ znamená „předpokládat nebo mít pouze vzhled či formu, bez reality; napodobovat; padělat; předstírat“. Již v teorii omezené racionality Simon vysvětlil, že lidé vnímají realitu skrze zjednodušené modely, které si sami konstruují. A je to právě simulace, která umožňuje modelově uvažovat. Počítače přenesly symbolické systémy z platonského nebe myšlenek do empirického světa skutečných procesů prováděných stroji nebo mozky, či oběma z nich pracujícími společně. Právo je vykonstruovaná realita a právníci, byť nenavrhují materiální artefakty, by se měli učit pracovat stejně jako designéři.²²

Simon předjímal mnohé z úvah o virtualitě jako o simulaci spravedlivého rozhodování. Představíme-li si například situaci na tenisovém hřišti, lze tvrdit, že diváky zajímá spíše hra tenistů, a nikoli to, zda rozhodčí má k dispozici elektronický systém monitorující dopady míčů. Pokud tzv. umělé jestřábí oko ukazuje rozhodčímu, jak má rozhodnout, a on tak učiní, působí to důvěryhodně, i když jde o dotyk s virtuální realitou. O tom, jak silné prostředky má pro virtualizované rozhodování justiční systém, nepanuje shoda. Je stále dost odborníků, kteří si myslí podobně jako před léty Daniel Katz, že právní technologie zůstávají ve stavu, v jakém byly osobní počítače zhruba v roce 1975. Což ovšem nic nemění na tom, že pokud jde o teorii, která by se měla učit na právnických fakultách, mělo by být méně Ronalda Dworkina a více Richarda Susskinda.²³

3. BUDOUCNOST NA DOHLED?

Není pochyb o tom, že vývoj právních technologií umožňujících strojovou analýzu práva a virtualizaci se v posledních dvou dekadách zrychlil. Na začátku této vlny napsal ve své habilitační práci Volker Boehme-Nessler: „*Co je možné v kyberprostoru, dosud nebylo definováno demokraticky legitimizovanými zákonodárci, ale technickými standardy a softwarem. Inženýři a programátoři se stávají zákonodárci.*“²⁴ R. Susskind o pár let později nepochyboval, že většina systémů, které nás v právnických profesích nahradí, nebude fungovat jako my. Analýza dopadu, která se často opírá o zastaralé rozlišení mezi rutinní a nerutinní prací, totiž značně podceňuje rozsah, v jakém umělá inteligence převeze práci lidí.²⁵ Ve své zatím poslední knize tento autor připomíná, že určujícím globálním lidským úsilím druhé čtvrtiny jednadvacátého století je

²² SIMON, H. A. *The Sciences of the Artificial*. 3rd ed. Cambridge (MA): MIT Press, 1996, s. 4, 22–23 a 111.

²³ KATZ, D. M. The MIT School of Law? A Perspective on Legal Education in the 21st Century. *University of Illinois Law Review*. 2014, No. 5, s. 1462 a 1470.

²⁴ BOEHME-NESSLER, V. *Unscharfes Recht Überlegungen zur Relativierung des Rechts in der digitalisierten Welt*. Berlin: Duncker & Humblot, 2008, s. 202.

²⁵ SUSSKIND, R. *Online Courts and the Future of Justice*. Oxford: Oxford University Press, 2019, s. 51.

správné začlenění umělé inteligence do těch aktivit, v nichž se chytré stroje uplatňují. Přitom je lepší nechat se vést Platónem, Aristotelem a Kantem spíše než – s úctou – Samem Altmanem, Elonem Muskem a Markem Zuckerbergem. Výkon spravedlnosti není výjimkou, ale o tom, zda se daří umělou inteligenci „dobře zapřahat“, panuje mnoho pochybností. Co se regulace týče, je Susskind neúprosný. Již více než padesát let si stěžujeme, že legislativa a soudní rozhodnutí zaostávají za novými technologiemi o mnoho let. Než úředníci a politici vyhodnotí jakoukoli nově vznikající technologii a dojdou k nějakému názoru, svět se posune vpřed. Explozivní rozvoj umělé inteligence to ještě zhoršuje. Mohlo by to dopadnout také tak, že systémy umělé inteligence budou samy navrhopvat právní předpisy v přirozeném jazyce a ve spustitelném kódu.²⁶

V rámci Rady Evropy zmapovala stav experimentování s AI na začátku roku 2025 zpráva Poradního výboru pro umělou inteligenci,²⁷ která identifikovala fungování 125 nástrojů, jejichž cílem je zlepšit efektivitu a dostupnost soudnictví. Zpráva konstatovala, že systémy umělé inteligence, zejména ty, které jsou založeny na strojovém učení a zpracování přirozeného jazyka, jsou u soudů stále důležitější, přičemž generativní umělá inteligence zaznamenává výrazný nárůst používání v oblasti spravedlnosti. Neexistují však žádné plně autonomní systémy umělé inteligence, které by byly schopny fungovat nezávisle v rámci soudů. Většina těchto nástrojů není veřejně přístupných, ale jsou součástí interních systémů informačních technologií používaných soudy nebo jinými veřejnými institucemi. Zpráva je poměrně optimistická a zdůrazňuje, že budoucnost umělé inteligence v soudním systému spočívá v partnerství: umělá inteligence bude fungovat jako mocný nástroj pro zvýšení efektivity, dostupnosti a spravedlnosti, ale ne jako náhrada lidského úsudku.

V současné době neexistují u evropských soudů aplikace, které by plně automatizovaly rozhodování, k čemuž ostatně přispívá i evropská regulace umělé inteligence. M. Fabri k tomu dodává, že v soudnictví stále převažují spíše letité nedostatky, k jejichž odstranění mohou přispět „tradičnější“ technologie nežli umělá inteligence. Přitom se diskuse spíše zaměřuje na módní vizi než na používání technologií k řešení skutečných problémů. Na druhé straně nelze přehlédnout, že dochází ke generační obměně a že mezi soudci a obecněji mezi právními profesionály „digitální imigranty“ nahrazují „digitální domorodci“, kteří myslí a zpracovávají informace zásadně odlišně od svých předchůdců.²⁸

Otázkou zůstává, zda bude nová profesní generace umět argumentovat lépe než počítač. Spíše než klasifikace podle toho, co stroje momentálně dokážou, je důležité to, jak spolupracují s člověkem. Robotika se už dlouhou dobu věnuje automatům fungujícím jako spolupracující technologie (*cobot*). Využití této technologie se již neomezuje na průmyslovou výrobu. Naši pozornost kolaborativní stroje upoutaly při virtualizaci

²⁶ SUSSKIND, R. *How to Think About AI: A Guide for the Perplexed*. Oxford: Oxford University Press, 2025, s. 107 a násl.

²⁷ European Commission for the Efficiency of Justice. 1st AIAB Report on the Use of Artificial Intelligence (AI) in the Judiciary Based on the Information Contained in the Resource Centre on Cyberjustice and AI [online]. CEPEJ-AIAB(2024)4Rev5, Strasbourg, 28. 2. 2025 [cit. 2025-06-16]. Dostupné na: <https://rm.coe.int/cepej-aiab-2024-4rev5-en-first-aiab-report-2788-0938-9324-v-1/1680b49def>.

²⁸ FABRI, M. Court Automation to e-Justice and Beyond in Europe. *International Journal for Court Administration*. 2024, Vol. 15, No. 3, s. 11 a 17.

justičních aktivit, zejména v souvislosti s dálkovým přístupem k soudnímu jednání. Soudce v takovýchto podmínkách reflektuje to, co mu technologie zprostředkují, a záleží pochopitelně na vzájemné souhře.²⁹ Vhodnou klasifikaci této souhry navrhli Tania Sourdin a Richard Cornes. Jejich pojem soudcovská umělá inteligence (*Judge AI*) zahrnuje řadu průlomových procedur, z nichž většinu lze použít podpůrně nebo se zapojením člověka, ale některé mohou fungovat autonomně a úplně nahradit soudcovu rozhodování.³⁰ Počet experimentů s podpůrnými a kolaborativními aplikacemi významně vzrostl, což vedlo ke konceptu podpůrné inteligence (*supportive Judge AI*).

Odborná literatura si zatím musí vystačit se zobecněním zkušeností z několika málo mimoevropských soudů, kde je již *Judge AI* a *cobot* nikoli jen virtuální skutečností. Jedním z nejznámějších je soud v čínském městě Šen-čen. Zavedená procedura je čtyřfázová. Nejdříve umělá inteligence pomáhá shrnout skutkové okolnosti případu a vygenerovat návrh skutkové části rozsudku. Soudci však obvykle musí návrh systému doplnit o další podrobnosti na základě své analýzy důkazů a soudních jednání. Dále soudci sdělí umělé inteligenci své rozhodnutí ohledně každé sporné otázky. Ve třetí fázi umělá inteligence generuje odůvodnění a na závěr soudci upravují vygenerované odůvodnění, aby dospěli k finální podobě rozsudku. Každý soudce touto procedurou v průměru ročně vyřídí zhruba 400 případů.

Cílem čínské studie, která se opírá o anketu mezi dotčenými soudci, bylo mimo jiné zjistit, jaký má kolaborativní technologie vliv na chování soudců. Objevily se názory, že kromě posílení stávajících předsudků může interakce mezi soudci a umělou inteligencí snížit šanci, že soudci napraví své předsudky prostřednictvím proaktivní reflexe. Soudci samozřejmě mohou návrhy umělé inteligence zcela ignorovat, ale zejména v situacích velkého pracovního vytížení a vysoké kognitivní zátěže se projevuje sklon využívat generovaná doporučení bez velkého přemýšlení. Čím zběhlejší bude umělá inteligence ve formulování důvodů, tím větší je pravděpodobnost, že soudci budou záviset na umělém uvažování. Pokrok v technologii nemůže vyřešit problém obsažený v této ozvěně zaujatosti. Řešení tohoto problému by mohlo zahrnovat restrukturalizaci pracovního postupu interakcí mezi soudcem a strojem a také přepracování informací, které umělá inteligence předkládá soudcům. Tak například aplikace může předkládat argumenty podporující i protichůdné původní rozhodnutí soudců a soudci mohou být instruováni, aby zmírňovali riziko konfirmačního zkreslení. Účinnost tohoto přístupu je však nejistá.³¹

Bez povšimnutí nelze nechat ani studie navazující na tradici prediktivních analýz. Nedávná Spamannova a Klöhnova studie porovnávala reálné soudcovské rozhodování a simulované rozhodování týchž případů skupinou studentů práv. Studie ukázala na vzorku případů z USA, že chování studentů práv a federálních soudců se výrazně liší, a to jak statisticky, tak věcně. Pozorováním byly zjištěny velké rozdíly jak při vyhledávání relevantních skutečností, tak při odůvodnění. Rozhodování soudců bylo více

²⁹ Srov. např. WOLF, M. J. Collaborative Technology Improves Access to Justice. *Journal of Legislation and Public Policy*. 2012, Vol. 15, No. 3, s. 759–789.

³⁰ Srov. SOURDIN, T. *Judges, Technology and Artificial Intelligence: The Artificial Judge*. Cheltenham: Edward Elgar, 2021, s. 16.

³¹ Srov. LIU, J. Z. – LI, X. How do judges use large language models? Evidence from Shenzhen. *Journal of Legal Analysis*. 2024, Vol. 16, No. 1, s. 235–262.

ovlivněno konkrétním přístupem k věci než respektem k precedentům, zatímco u rozhodování studentů tomu bylo naopak.³²

Chicagská studie porovnávající faktory lidského a umělého soudcovského rozhodování dospěla k závěru, že nástroje založené na jazykových modelech jsou stále dokonalejšími právními formalisty. Naproti tomu rozhodování lidských soudců zůstává silně ovlivněno neprávními faktory. Právě to je i klíčem k pochopení soudcovské diskrece, která je mixem profesionální zkušenosti a zaujatosti pro konkrétní problém. V porovnání s kontrolní skupinou studentů se ukazuje, že umělá inteligence si vede velice podobně jako „nezkušení“ studenti. Pokud si nemyslíme, že studenti jsou lepšími soudci než profesionálové, je umělá inteligence horším soudcem než profesionálové. Společenský konsenzus žádá, aby si lidští soudci ponechali konečnou kontrolu nad rozhodováním všeho druhu. Tak například soudní přezkum správních opatření lze často řešit formálním řešením na bázi umělé inteligence s výhradou finálního přezkumu lidskými soudci. Pokud by bylo cílem vytvořit stroj, který bude fungovat jako profesionál, úspěchu by bylo dosaženo pouze tehdy, pokud by umělý soudce rozhodoval případy realistickým způsobem s použitím formalistického uvažování. To by ovšem znamenalo, že by ani umělý soudce nevysvětloval, jaké faktory skutečně hrály při rozhodování roli.³³

Postřeh o využití umělé inteligence v soudním přezkumu je vhodné doplnit. Snahy využívat podpůrnou umělou inteligenci jsou v mnoha zemích doprovodným znakem reformy správního soudnictví. To platí již několik desetiletí. Je skutečností, že zprvu pozornost více přitahovalo institucionální řešení (zejména aktivity ombudsmanů, záruky otevřenosti a transparency, změna pojetí veřejné odpovědnosti a využití nástrojů alternativního řešení sporů).³⁴ Zároveň se však rozšiřoval přístup ke správním soudům, procesní pravidla umožňovala větší ingerenci soudců do správní agendy a měnilo se i uvažování o tom, co znamená zásada soudcovského sebeomezení. Reflexivita veřejné správy a správního soudnictví začala být chápána jako dvojí, nikoli vzájemně uvědomění.

Díky již zmiňovanému dílu Niklase Luhmanna víme, že právo může změnit zase jen právo. Správní právo chráníci před uvolněnou diskrecí či dokonce před svévolí se však v procesu judicializace začalo měnit až příliš rychle. Původně jednoduchá funkce soudní kontroly nyní vykazuje znaky složitého a zároveň velmi omezeně racionálního chování. Prvků judicializace je mnoho. Úředníci i soudci jsou reflektivní vůči své činnosti. Aktivita úředníků i soudců vede k interakci, při níž lze uvíznout v pasti spravedlivého procesu.³⁵

Sondy do uvažování soudců, kteří již mají s *Judge AI* osobní zkušenost, jsou zajímavé, ale vzhledem k rychlému vývoji technologií zastarávají a stávají se nepřenositelnými.

³² SPAMANN, H. – KLÖHN, L. Can Law Students Replace Judges in Experiments of Judicial Decision-Making? *Journal of Law and Empirical Analysis*. 2024, Vol. 1, No. 1, s. 158.

³³ POSNER, E. A. – SARAN, S. *Judge AI: Assessing Large Language Models in Judicial Decision-Making* [online]. University of Chicago Coase-Sandor Institute for Law & Economics Research Paper No. 25-03, s. 26–29 [cit. 2025-06-16]. Dostupné na: <https://ssrn.com/abstract=5098708>.

³⁴ Srov. PÍTROVÁ, L. – POMAHAČ, R. *Evropské správní soudnictví*. Praha: C. H. Beck, 1998, s. 16–17.

³⁵ Srov. POMAHAČ, R. Nezávislost správního soudnictví v kontextu politizace a judicializace veřejného práva. In: GERLOCH, A. – ŽÁK KRZYŽANKOVÁ, K. (eds.). *Právo v měnícím se světě*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2020, s. 265–266.

Proto se můžeme setkat s příkrými názory, které vyjadřují nedůvěru k jazykovým modelům i jiným prvkům umělé inteligence.³⁶ Dokument *Digitalizace soudnictví v Evropské unii* pléduje, aby rozsudky byly vydávány soudci, kteří plně rozumějí aplikacím umělé inteligence. Používání aplikací umělé inteligence nesmí bránit žádnému veřejnému subjektu v odůvodňování rozhodnutí. Proto je důležité, aby soudci a státní zástupci absolvovali odbornou přípravu v používání aplikací umělé inteligence.³⁷ Dodejme, že pouhé školení postačovat určitě nebude, protože rozhodující bude především zkušenost soudců a stav digitalizace.

Správní soudy navazují ve sporných případech na výkon veřejné správy. Věcné projednání sporu se může snadno zredukovat na zkoumání toho, zda bylo využití umělé inteligence korektní, k čemuž je někdy třeba využít opět umělých prostředků. Uvědomíme-li si, že rozhodnutí jsou přezkoumávána ve správním řízení, pak soudním přezkumem a často i přezkumem soudního přezkumu, je patrná skepse k tomu, zda využití umělé inteligence může být tak efektivní, jak se předpokládá.

Postup správních úřadů i soudů při využívání umělé inteligence by měl být koordinovaný. Správní spor bez úřadu nevznikne a soudy nemají úřady nahrazovat. Prostředky automatizované predikativní analýzy lze vyjádřit, jakou šanci má úřad při předvídatelném soudním přezkumu. To však má význam jen tehdy, nepadne-li mezi úřady a soudy inherentní napětí týkající se automatizace rozhodování. Že situace nebude v dohledné době snadná, demonstrovali na základě britské zkušenosti Joe Tomlinson a Robert Thomas.³⁸ Na jedné straně je soudní kontrola fungování umělé inteligence společensky nezbytná. Na druhé straně by rozsáhlé soudní zásahy do fungování systémů umělé inteligence samy o sobě mohly způsobit značné náklady a otřesy. Vzhledem k efektivitě spojené s umělou inteligencí se do automatizace mohutně investuje. Soudní zásahy však mohou tento vývoj narušit.

Automatizované zpracování dat se dlouhou dobu dotýkalo spíše správních agend než soudního rozhodování. V současnosti se však předstih administrativy snižuje, což

³⁶ Například v odůvodnění rozsudku českého správního soudu čteme: „*Odpověď ChatGPT, komunikačního rozhraní velkého jazykového modelu GPT-x, které je určeno pro širokou veřejnost, nemůže ke zjištění skutkového stavu jakkoli přispět. Je totiž obecně známou skutečností, že veřejnosti aktuálně dostupná verze tohoto velkého jazykového modelu není spolehlivým zdrojem informací jakéhokoli druhu, jelikož v případě, že určitou informaci nedisponuje, poskytuje informace vyfabulované, zhusta bez jakékoli opory v realitě či s odkazy na konkrétní, avšak neexistující (vymyšlené) primární zdroje. Tyto případy přitom nelze, s výjimkou zjevných logických nebo věcných omylů, jednoduše rozlišit. Pravdivost odpovědi ChatGPT (ale i dalších komunikačních rozhraní jiných velkých jazykových modelů fungujících na stejných principech) tak je třeba ověřit pomocí jiných zdrojů; v takovém případě by ovšem byly důkazními prostředky právě tyto jiné zdroje, a nikoli odpověď ChatGPT*“ (Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 9. 11. 2023, č. j. 10 A 99/2023-73, bod 8). Toto stanovisko se dosti vzdaluje k virtuální (internetové) realitě, v níž žijeme. Nepochybně je třeba ověřit zdroje, zda nejsou vymyšlené. Ale to platí jak u umělé, tak u přirozené inteligence. A pravdivost netřeba ověřovat pomocí jiných zdrojů, pokud je možné ověřit primární zdroje.

³⁷ Sdělení Evropské komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů Digitalizace soudnictví v Evropské unii Soubor příležitostí, COM(2020) 710 final [online]. 2. 12. 2020, s. 11 [cit. 2025-06-16]. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0710>.

³⁸ TOMLINSON, J. – THOMAS, R. Judicial Review of AI in UK Government: Two Emergent Forms of Legal Risk. In: YEE-FUI – GROVES, c. d.

souvisí s postupující juridizací veřejné správy. Správní právo se stalo nejen velmi rozlehhlým a obsahově různorodým, ale též vnitřně nekonzistentním instrumentem. V dřívějších rutinních agendách, v nichž automatizace našla vhodné využití, vznikají stále častěji situace, kdy je nejisté, jak rozhodnou soudy. Vedle toho začaly být soudy vtahovány do přímé správy tím, že jim bylo vyhrazeno vydávat povolení či zákazy. Soudní praxe též přispěla k tomu, že úřady zůstávají často fakticky nečinné do doby, než soudy dospějí k návodu, jak se vypořádat s interpretací práva.

Odborná diskuse se nerozvinula tím směrem, aby význam umělé inteligence pro činnost správního soudnictví specifikovala rozdílně od civilní anebo trestní justice. A je to tak správné, zůstává-li v centru pozornosti otázka nezávislosti soudnictví jako celku. Navíc je třeba uvážit, že pravomoci a funkce správních soudů se v jednotlivých státech liší a že kolísá míra účinnosti právní ochrany poskytované soudy. Lze konstatovat, že ve všech zemích, v nichž využití umělé inteligence v posledním desetiletí výrazně posílilo, šlo o paralelní růst jak na úrovni přímého výkonu správních agend, tak v oblasti řešení právních sporů. Industrie umělé inteligence se tak poměrně rychle naučila žít ve světě, kde právní řešení má omezenou relevanci a kde se profesionálové nedokážou shodnout na právním názoru. Zkušenosti z automatické predikce soudních rozhodnutí navíc vedly k poznání povahy „počítačového myšlení“, jemuž řada vnitřních mechanismů rozhodování zůstává nesrozumitelná, takže rozsudek se jeví jako „záhada“. Z hlediska velkých jazykových modelů, které vynikají v používání textového uvažování k pochopení kontextu dokumentů, to není výsledek vysloveně špatný. Zůstává však otázkou, zda neočekáváme, že umělá inteligence dokáže s právníckým jazykem rozsudků pracovat stejně jako s formálním jazykem.

Umělá inteligence stěží odstranění právní spletnosti, které jsou spojeny s juridizací veřejné správy, dokáže však, je-li správně využita, šetřit čas i náklady. Může být soudní řízení opravdu urychlováno? Pro ilustraci uveďme postup, který zvolil soudce Dennis Galiatsatos u prvoinstančního soudu v Québecu, když rozsudkem ve věci *R. v. Pryde*, 2024 QCCQ 1794, prohlásil za neúčinná slova „okamžitě a bezodkladně“. Zákon o úředním jazyce totiž požadoval, aby ke každému rozsudku vydanému písemně v angličtině, pokud se jím ukončuje řízení nebo pokud to je ve veřejném zájmu, byl okamžitě a neprodleně připojen francouzský překlad. Předmětný rozsudek zpochybnil představu zákonodárce, že umělá inteligence si s překladem poradí v řádu sekund, neboť je nepřijatelné, aby počítač jednoduše změnil jazyk Shakespeara v jazyk Molièra, aniž by soudce, jenž je autorem textu, měl možnost francouzskou verzi prozkoumat, což však často není možné učinit ani bezodkladně, natož okamžitě. Soudce Galiatsatos poněkud podcenil současné schopnosti automatizovaného překladu v oblasti právních dokumentů, ukázal však dobře, že s rychlostí to u soudů není jednoduché. Odvolacímu soudu trvalo jeden rok, než rozsudek o neúčinnosti slov „okamžitě a bezodkladně“ z čistě formálních důvodů zrušil. Další dobu trvalo, než byl zrušující rozsudek v plné písemné podobě ve francouzštině vydán. Přitom stroj by mohl připravit návrh textu zrušujícího rozsudku, jakmile by obdržel zadání.

Rozpaky nad budoucností umělé inteligence leží však někde jinde. Důvody nepřenašet příliš mnoho úkolů na automaty jsou motivovány především obavami o to, že umělá inteligence by se již v dohledné budoucnosti mohla vymknout lidské kontrole.

V tomto ohledu je možná ještě snesitelné, nahradí-li stroje překladatele, je však vysoce neprozetitelné učinit závislými na umělé inteligenci například správní soudce, zvláště rozvine-li se automatizace ve veřejné správě.

ZÁVĚR

První mezníky využívání prostředků umělé inteligence v soudnictví i ve veřejné správě byly překročeny. Stěží lze očekávat, že by se přirozeným způsobem bylo možné vrátit nazpět.

Využití umělé inteligence není v justici v rukou počítačových expertů, ale soudců. Dobře znějí slova předsedy Nejvyššího správního soudu Karla Šimky o tom, že je bytostný technooptimista: má-li něco z právnícké práce nahradit technologie, je to jen dobře. Aspoň bude moci část právníků dělat jiné užitečné věci.³⁹ A dále: digitalizace nejspíše nepřinese více ani méně spravedlnosti, stejně jako jí nepřineslo více ani méně nahrazení brka a inkoustu při psaní soudních protokolů psacím strojem a pak nahrávacím zařízením. Digitální technologie jen dokážou dosavadní postupy zrychlit a v něčem zjednodušit. A jistě budou mít i nejrůznější nečekané vedlejší důsledky. Ale že bychom stáli v právu před branami kurzweilovské singularity, která přinese kvalitativně úplně nový pojem spravedlnosti, tomu tedy opravdu nevěřím.⁴⁰

Koncept právní singularity, který se ve futuristických úvahách objevuje, předpokládá, že právní otázky budou zodpovídaný v reálném čase AI systémem s takovou přesností, že právní nejistota téměř zmizí. Pokud chápeme právo jako médium, které umožňuje různé interpretace, je singularita nedosažitelná, protože by došlo k destrukci právního systému. Navíc je obtížné vtěsnat umělou inteligenci do regulačního rámce. Lze plně podpořit ideu, aby umělá inteligence v justici nebyla omezována zvenčí, ale zevnitř, jak to vyjádřil soudce Nejvyššího soudu Spojeného království Lord Sales: Metodologie soudního přezkumu by se měla přizpůsobit novým technologiím způsobem neohrožujícím rychlost, efektivitu a společenské přínosy, které umělá inteligence nabízí, a stát se součástí regulačního rámce digitálního vládnutí.⁴¹

prof. JUDr. Richard Pomahač, CSc.
Právnická fakulta Univerzity Karlovy
pomahac@prf.cuni.cz
ORCID: 0000-0003-1005-7134

³⁹ Rozhovor: Karel Šimka – Právo ve světě „unaveného Západu“ a další postřehy předsedy NSS. In: *Právní prostor* [online]. 4. 4. 2024 [cit. 2025-06-16]. Dostupné na: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/ostatni-pravo/rozhovor-karel-simka-pravo-unaveny-zapad-predseda-nss>.

⁴⁰ Rozhovor: Vladimír Jirousek a Karel Šimka ke Sjezdu českých právníků. In: *Právní prostor* [online]. 9. 5. 2025 [cit. 2025-06-16]. Dostupné na: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/ostatni-pravo/rozhovor-vladimir-jirousek-karel-simka-ke-sjezdu-ceskych-pravniku>.

⁴¹ SALES, P. J. *Judicial Review Methodology in the Automated State: Presentation for the Conference on Automation in Public Governance – Theory, Practice and Problems* [online]. Prato, Italy, September 2024 [cit. 2025-06-16]. Dostupné na: https://supremecourt.uk/uploads/speech_lord_sales_2409_157955367d.pdf.